

Arvio: Upea triptyyppi kruunasi juhluvuoden
Tekijä Auli Särkiö -
2016-11-20

100-vuotias Sibelius-Akatemian sinfoniaorkesteri huipensi juhluvuotensa Lotta Wennäkoskelta tilaamallaan orkesteriteoksella. Vuodesta 1916 innoittunut sävellyks osoittautui poikkeukselliseksi elämykseksi. Kuva: Maarit Kytöharju

Tänä vuonna Sibelius-Akatemian sinfoniaorkesteri on juhlinut satavuotista taivaltaan: virallisessa juhlakonsertissa toukokuussa rymisi Lindbergin Kraft, ja nyt juhlinta päätettiin Lotta Wennäkoskelta tilattuun orkesteriteokseen. Kantaesitys oli perjantaina Lahden Ristinkirkossa, ja lauantaina konsertti toistettiin Musiikkitalossa.

Wennäkosken uutuus Sedecim kruunasi orkesterin kauden, sillä sen lisäksi että teos kiinnittyi vaikuttavasti orkesterin satavuotisuuteen, se osoittautui poikkeuksellisen vahvaksi suomalaiseksi nykyorkesteriteokseksi.

Kun Sibelius-Akatemian sinfoniaorkesteri aloitti toimintansa sata vuotta sitten, suomalainen yhteiskunta otti edistysaskelia suursodan riehuessa Euroopassa, ja modernistiset taidevirtaukset avarsivat pientä maata. Wennäkoski oli ottanut sävellyksen lähtökohdiksi vuoden 1916 assosiaatiot. Ensimmäinen osa toi soivaan muotoon Edith Södergranin modernistisen runouden mottonaan säe ”Tiikerinlaikkuja, jännitettyjä kieliä, tähtiä vailla huimausta”. Toinen osa oli omistettu ensimmäiselle maailmansodalle, jonka tuhoisimmat taistelut käytiin vuonna 1916. Kolmas osa linkittyi suoraan orkesterin alkutaipaleeseen: se kietoutui Erkki Melartinin, orkesterin ensimmäisen kapellimestarin ja Helsingin Musiikkiopiston eli nykyisen Sibelius-Akatemian silloisen johtajan vuonna 1916 kantaesitetyn 5. sinfonian toisen osan ympärille.

Triptyykkimäinen kokonaisuus vaikutti paperilla liiankin moninaiselta, mutta Wennäkoskelle ominainen, ilmaviin, verkkomaisiin ja hälyisiin tekstuureihin perustuva sointimaailma nivoi kaiken tiiviisti yhteen. Kokonaisuus ei jäänyt historialliseksi muistomerkiksi, vaan viesti siitä, miten menneisyys elää nykyhetkessä. Teoksen latinankielinen nimikin, joka merkitsee kuusitoista, korosti yhteyttä sadan vuoden takaisen ja nykyisen välillä. Kouraisevimmin tämä tuli esiin toisessa osassa. Sen otsikko Zone rouge viittaa ”punaiseen vyöhykkeeseen”, koillisranskalaisiin alueisiin, jotka yhä edelleen ovat ensimmäisen maailmansodan jäljiltä elinkelvottomia myrkyjen ja räjähtämättömien ammusten takia.

Harvoin laajennetut soittotavat muovaavat näin orgaanisella tavalla teokselle yksilöllisen sointi-identiteetin. Huokoisista ja hennoista ääniosista rakennettu värikudelman oli kuin eläimen turkki, joka antoi teoselölle ominaislaadun. Se piti otteessaan herkeämättä. Ensimmäisessä osassa Wennäkosken hälyinen sointiajattelu oli lyyrisimmillään: hän kuvasi tarkkanäköisesti Södergranin huumaannuksen ja vaarantunteen täyttämää maailmaa eteerisellä avaruusmusiikilla. Avarassa tilassa leijuvat kopaukset, huokaukset ja kahahdukset tihenevät säännöllisin väliajoin toisteisiksi sointispiraaleiksi, jotka rytmittivät osaa. Ylipäätään Sedecim teki vaikutuksen huolellisella sommittelullaan, jossa elementtien dynaaminen, vapaan tuntuinen virtaavuus oli koko ajan tasapainossa.

Keskimmäisessä osassa maailmansodan haamut kurkottivat nykypäivään. Osa kutkutti mielikuvitusta ilmaisuvoimaisilla äänimaailmoillaan: ontot, syvältä kumpuavat äänet maalasivat surullisesti marssivien zombien tasangon, jossa teokseen erinomaisesti sopivat puhutut supinat kaikuivat. Ohuet, ujeltavat äänet leijailivat myrkyntatkuna kaiken yllä, jousisoolot nyhkyivät, tukahtunut hyräily kantautui kuin haudasta. Päätösosa oli sitten puhdasta iloa huipentuen humaltuneesti kipinöivään kliimaksiin. Melartinin musiikin uudelleenversioimisessa Wennäkosken taidokkuus tuli jälleen esiin. Irrallisten sitaattien tai kauas hautautuneen materiaalin sijaan Melartinin impressionistis-romanttinen laulavuus oli teoksen sydän, jota soittimet ikään kuin

hyräilivät oman soinnillisen elämänsä sisällä. Sibelius-Akatemian sinfoniaorkesteri sai teoksen soimaan viehkeän kimaltavasti.

Uutta teosta kehystivät leiskuvat klassikot. Beethovenin Egmont-alkusoiitto ja Berlioz'n Fantastinen sinfonia täyttivät kapellimestari- ja orkesterikoulutuksen professori Atso Almilan yllyttämänä verevällä intohimolla ja intensiteetillä, joiden vastapainona rauhallisissa nyansseissa oli hillittyä arvokkuutta. Rohkeus ja loistokkuus kompensoivat epäyhtenäisyydet ja satunnaiset fokuksesta irtoamiset. Berlioz'n makaaberilla huumorilla orkesteri leikitteli innolla, ja oli mukana hauskoja erikoistehosteitakin: koska partituurissa harppuja peräänkuulutetaan ”vähintään kaksi”, tanssiaiskohtausta säästi peräti neljä harppua, ja patarumpujen täräyttämä ukkosmyrsky muuttui nelikanavaiseksi, kun kaksi lyömäsoittajaa oli sijoitettu yleisön joukkoon kahden soittaessa lavalla.

Halutessaan kuulija saattoi viettää koko päivän Musiikkitalolla Sibelius-Akatemian orkesterikoulutuksen vieraana, sillä iltapäivällä järjestettiin Atso's Corner -klubi Stravinskin tahdissa, ja ennen sinfoniakonserttia orkesterisoittajat esittivät kamarimusiikkia. Kaikki tämäkin muodosti vain osan Sibelius-Akatemian lauantain tapahtumatarjonnasta, joka on viikonloppuisin ilahduttavan runsasta.

Auli Särkiö

Musiikkitalo 19.11. klo 19
Sibelius-Akatemian sinfoniaorksteri, joht. Atso Almila
Beethoven, Wennäkoski, Berlioz

Istumapaikka: R-katsomo permannon etuosassa